

საქართველოს ტურიზმის სექტორის ძირითადი გამოწვევები და მათი გავლენა ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაზე

მარინა მეტრეველი

სტუ პროფესორი

ნინო კეკელიძე

სტუ დოქტორანტი

MAJOR CHALLENGES OF TOURISM SECTOR IN GEORGIA AND ITS IMPACT ON ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

Marina Metreveli

Georgian Technical University,
Business Technology Faculty, Professor

Nino Kekelidze

Georgian Technical University,
Business Technology Faculty, Doctoral Student

RESUME

This paper discusses the major challenges of tourism sector in Georgia and its impact on economic development of the country. Georgia has been a growing destination for international tourism. Tourism has become one of the strategic directions of the Georgian economy.

The aim of this paper is to define which challenging areas are outstanding in Georgia, explore how this process influences the international tourism flows' formation. For this aim, the research objectives are to define the challenging factors and to identify the aspects and the conditions for the promotion of sustainable and high-end tourism in Georgia. The research findings suggest that approximation to the European standards are the most important as well as implementation of more tourism researches which will minimize the negative influences and pay attention to sustainable tourism management. The paper discusses the characteristics of tourism challenges in Georgia and the prospects of the development of sustainable tourism.

Key words: Tourism Challenges, Georgia, Economic development

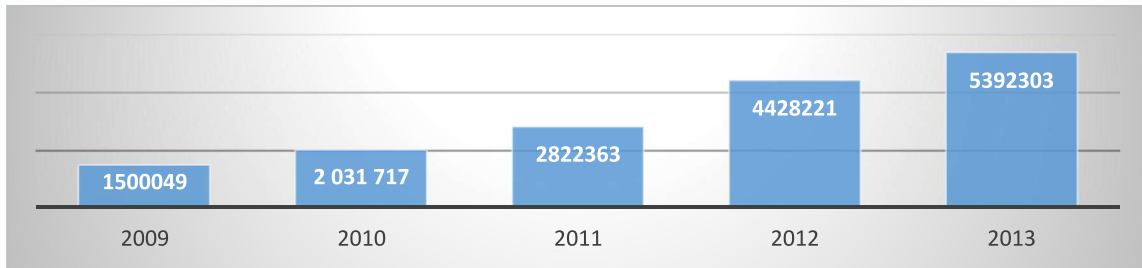
* * * *

საქართველოში შემომყვანი და გამყვანი ტურიზმის განვითარების სტატისტიკური მონაცემები გვიჩვენებს, რომ ტენდენცია ზრდადია. პოზიტიური ცვლილებები და რეფორმები ხელს უწყობს საერთა-

შორისო ტურიზმს, თუმცა, საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის სტატისტიკისა და დაგეგმარების სამმართველოს ინფორმაციის მონაცემებით, მიუხედავად იმისა, რომ 2009-2013 წლებში ტურიზმი საქართველოში 300%-ზე მეტით გაიზარდა და ეკონომიკის მნიშვნელოვანი ნაწილი გახდა, ტურისტები საქართველოში მსოფლიო საშუალო მაჩვენებელზე ნაკლებს ხარჯავდნენ.

აღნიშნულ სიტუაციას მდგრად განვითარებაზე შეიძლება არ ჰქონდეს დადებითი გავლენა. საქართველოს ტურიზმის ინდუსტრიის მიზანია ტურისტული ვიზიტის ხანგრძლივობის გაზრდა და მაღალიგადახდისუნარიანი ბაზრებიდან ტურისტული ნაკადების გაზრდა. აღნიშნული საკითხები აქტიურად განიხილება ექსპერტთა საზოგადოების მიერ და გახდა ტურისტული სტრატეგიის მიზანი 2025 წლისათვის. მოცემული მიზნის მისაღწევად, საჭიროა ტურისტული სერვისების ხარისხის გაზრდა. საქართველოს ევროპული მისწრაფებების გათვალისწინებით, ვფიქრობთ, რომ საქართველოს ტურიზმის მარეგულირებელი აქტების ევროპულ კანონმდებლობასთან, ნორმებთან და სტანდარტებთან დაახლოება ევროპიზაციის პროცესს დააჩქარებს. მეორე მხრივ, ტურიზმის სფეროში ჩართული აქტორების რეგულირების ნაკლებობა, როგორცაა სატრანსპორტო და ტურისტული კომპანიები, სასტუმროები, კვებითი ობიექტები, ა.შ., ზოგ შემთხვევაში ხელს უწყობს არასამართლიან და არაპროფესიონალურ აქტუვობებს, რაც სფეროს რეპუტაციას ლახავს. 1997 წელს მიღებული "საქართველოს კანონი ტურიზმისა და კურორტების შესახებ" ქართული ტურიზმის თანამედროვე განვითარების შესაბამის ცვლილებებს მოითხოვს. "საქართველოს კანონი ტურიზმისა და კურორტების შესახებ" მიღების დროს ქვეყანაში რთული და დღევანდელისგან განსხვავებული ეკონომიკური და პოლიტიკური ვითარება იყო. ტურიზმი კი მსოფლიოში ცნობილია, როგორც სწრაფად განვითარებადი დარგი. ცხადია, ამ განვითარებას ბევრი ცვლილებები მოსდევს, რომლებიც თანხვედრაში უნდა იყოს ქვეყნის როგორც პოლიტიკურ ისე ეკონომიკურ განვითარებასთან. ქვეყანაში ტურიზმის განვითარების პოლიტიკა და ტურისტული საქმიანობის რეგულაცია უნდა წარ-

დიაგრამა N1
საერთაშორისო მოგზაურები წლების მიხედვით

მართოს დარგის აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანომ – ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ტურიზმის ეროვნულმა სააგენტომ, მაგრამ მოძველებული სამართლებრივი ბაზა ამ საქმიანობის ეფექტურად წარმართვის შესაძლებლობებს ზღუდნებს.” (მ. მეტრეველი, ტურიზმის ეკონომიკა და პოლიტიკა, 2011 წელი, გვ. 204). ტურიზმის სფეროში ბევრი გამოწვევა არის, რომელიც შესაბამის რეაგირებასა და რეგულირებას მოითხოვს. მაგალითად, სერვისის განვითარების ხარისხთან და შესაბამისი სტანდარტების დამკვიდრებისათვის რეგულირებაა საჭირო ტურიზმის სფეროს შემადგენელ სხვადასხვა სექტორში, რათა მიიღწეს დარგის მდგრადი განვითარება. ტურიზმი არაპირდაპირ მოიხმარს საჯარო სიკეთეებს, როგორიცაა სუფთა გარემო, ღირსესანიშნავი ადგილები, საჯარო შენობები, ბუნებრივი და არქიტექტურული ობიექტები, ა.შ. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია დარგის მდგრადობის შენარჩუნება და გარემოზე გავლენის შემცირება, რომელიც ფიზიკური და იურიდიული პირების ჩართულობით შეიძლება განხორციელდეს. ლიცენზირება და ხარისხის გაზრდა არის მიდგომა, რომელიც გაზრდიდა ტურიზმში ჩართული აქტორების პასუხისმგებლობასა და მდგრადი მომსახურებების განვითარებას. მეორე მხრივ, გაზრდილი ტურისტული სერვისების ხარისხიდან მოზიდული რესურსები ტურიზმის ინკლუზიურობის, სოციალური მიზნებისა და ხელმისაწვდომობის გასაუმჯობესებლად შეიძლება გადამისამართდეს.

ლიცენზირებისა და კვალიფიკაციის მინიჭების პროცედურების არარსებობა არის ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევა, რაც არ არის შესაბამისად განხილული ტურიზმისა და კურორტების შესახებ საქართველოს კანონში, მიუხედავად იმისა, რომ ამის მნიშვნელოვნება აღნიშნულია ევროკავშირისა და საქართველოს შორის დადებული ასოცირების შეთანხმების 94-95 მუხლებში.¹ ხელშეკრულების

328-ე მუხლი ტურიზმს ეხება და მასში აღნიშნულია: „მხარეები ითანამშრომლებენ ტურიზმის სფეროში კონკურენტული და მდგრადი ტურიზმის, როგორც ეკონომიკური ზრდისა და გაძლიერების, დასაქმებისა და საერთაშორისო გაცვლების ხელშეწყობის ინდუსტრიის განვითარების მიზნით“.²

ასოცირების შეთანხმების 330-ე მუხლი კი კონცენტრირებულია შემდეგ საკითხებზე ტურიზმის სფეროში:

ა) ინფორმაციის, საუკეთესო პრაქტიკის, გამოცდილებისა და “know-how“-ს გაცვლა;

ბ) საჯარო, კერძო და ადგილობრივი თემების ინტერესებს შორის პარტნიორობის შენარჩუნება, ტურიზმის მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფის მიზნით;

გ) ტურისტული ნაკადების, პროდუქტების და ბაზრების, ინფრასტრუქტურის, ადამიანური რესურსების და ინსტიტუციური სტრუქტურების ხელშეწყობა და განვითარება.

დ) ეფექტიანი პოლიტიკის შემუშავება და იმპლემენტაცია;

ე) ტურიზმის სფეროში მომზადება და შესაძლებლობების განვითარება, რაც მომსახურების სტანდარტების გაუმჯობესებისკენა მიმართულია; და

ვ) ტურიზმის განვითარება და ხელშეწყობა, მათ შორის, ადგილობრივ თემებში“.³

უნარ-ჩვევებისა და სამუშაო ბაზარზე ორიენტირებული კვალიფიკაციის ნაკლებობა არის მნიშვნელოვანი გამოწვევა. საქართველოს უმაღლესი, ისევე როგორც პროფესიული განათლების სისტემაში ბიზნესის ადმინისტრირების ან ტურიზმის საბაკალავრო პროგრამაზე სტუდენტები ზოგად ცოდნას იძენენ ტურიზმის შესახებ, რომელიც არ არის ორიენტირებული სპეციალურ კომპეტენციებზე და სამუშაო ბაზრის მოთხოვნებზე. საჭირო პრაქტიკუ-

მხრივ, ევროკავშირის ოფიციალური ჟურნალი გ 261 ტომი 57, ლ 261 / 45-261/46, 2014 წლის 30 აგვისტო.

https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/association_agreement.pdf

2 იქვე, 261/116

3 იქვე

1 ევროკავშირი, საგარეო მოქმედებათა სამსახური, ასოცირების ხელშეკრულება ევროკავშირისა და ატომური ენერგიის ევროპულ საზოგადოებასა და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის, ერთი მხრივ, და საქართველოს, მეორე

ლი უნარ-ჩვევების ნაკლებობისა და უცხო ენების ცოდნის პრობლემაც აქტუალურია. გარდა ამისა, ტურიზმის სფეროში არსებული სახელმძღვანელოები და გაიდლაინები ეროვნული და გლობალური ტურიზმის ტენდენციების შესაბამისად საჭიროებს განახლებას.

საქართველოს კანონმდებლობა ორიენტირებულია ბიზნესის წამოწყების სიმარტივეზე, რომლის მიხედვითაც შესაძლებელია ტურისტული საქმიანობის განმახორციელებელი იურიდიული პირის ერთ დღეში რეგისტრაცია, რაც არ მოითხოვს დარგში განათლების ან გამოცდილების ქონას, ფინანსურ გარანტიას, ან რაიმე მომსახურების სტანდარტის დაკმაყოფილებას. აღნიშნული პირობა ხელს უწყობს კერძო სექტორის ზრდასა და ახალი კომპანიების რეგისტრაციას, რომლის მიხედვითაც საქართველო ბიზნესის კეთების სიმარტივის საერთაშორისო რეიტინგებში მოწინავე ადგილებს იკავებს, თუმცა ამასთანავე დაბალი რეგულირება მოიცავს დარგის განვითარების საფრთხეებს. 2016 წელს ტურისტული სააგენტოების წინააღმდეგ რამდენიმე თაღლითობის საქმე გახმაურდა, რაც შეეხებოდა კომპანიების გადახდისუნაროდ გამოცხადებასა და მომსახურების განევის გარეშე კლიენტთათვის საფასურის გადახდას.⁴ შესაბამისი მარეგულირებელი კანონმდებლობის არაეფექტურობისა და მომხმარებლების მიერ მათი უფლებების დარღვევის შესახებ რეაგირების დაბალი მაჩვენებლების პირობებში, არასამართლიან კონკურენციაში ჩაბმულ ბაზრის მონაწილეებს საშუალება ეძლევათ გააგრძელონ მსგავსი პრაქტიკა. მეორე მხრივ, ძლიერი მომხმარებლის უფლებათა დაცვის რეგულატორის არარსებობა ასევე აფერხებს მსგავს საქმეებზე ეფექტურ რეაგირებას. სახალხო დამცველის აპარატი კონცენტრირებულია ადამიანის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევის შემთხვევებზე და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საქმეები როგორც წესი, ნაკლებად ყურადღებას იქცევს. საქმის წარმოება სასამართლოში ფინანსური და დროის რესურსების ხარჯებთანაა დაკავშირებული, რასაც ტიპიური მომხმარებელი თავს არიდებს, განსაკუთრებით თუ მიღებული ზარალი მნიშვნელოვანი არ არის. ბევრ ევროპულ ქვეყანაში ტურისტული კომპანიის დაფუძნებისათვის შესაბამისი ნებართვებია საჭირო, ისევე როგორც კომპანიის დაფუძნების ფინანსური გარანტიის არსებობა. ხოლო ტურიზმის სტანდარტები ისევე როგორც მომხმარებლის უფლებები და მოვალეობები საკანონმდებლო დონეზე რეგულირებულია.

4 მარიამ აფციაური, ტურისტული კომპანიების აფერა და მოტყუებული მგზავრები, რეზონანსი, 01.09.2016, http://www.resonancedaily.com/index.php?id_rub=5&id_artc=30467

სატრანსპორტო სექტორი საქართველოში ასევე გამოირჩევა დაბალი რეგულაციით. მიუხედავად იმისა, რომ თეორიულად თავისუფალი საბაზრო პირობები და კონკურენცია მომსახურების ხარისხის გაზრდას უნდა იწვევდეს, საქართველოს დამოუკიდებლობის შემდეგ არსებული თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის პირობების ფარგლებში ტრანსპორტის მომსახურების ხარისხი ჯერ კიდევ გასაუმჯობესებელია, რომ ევროკავშირის სტანდარტებს დაუახლოვდეს. “სატრანსპორტო რეგულირებას უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება, რადგან იგი გავლენას ახდენს ტრანსპორტის ფასზე, ხელმისაწვდომობასა და ხარისხზე” (მ. მეტრეველი, ტურიზმის ბიზნესი, 2011, გვ. 45). ნებისმიერი მოქალაქე, რომელსაც აქვს მართვის მოწმობა შეიძლება ჩაერთოს ტურისტთა ტრანსპორტირებაში. ქალაქ თბილისში 2018 წლიდან ამოქმედდა ტაქსის ლიცენზირება მინიმალური პრინციპების დაცვით. მინიმალისტური რეგულაციის პირობებში, ადგილობრივ და საერთაშორისო მგზავრებს მომსახურება ეწევით ტექნიკურად გაუმართავი ავტოსატრანსპორტო საშუალებით, რომელსაც მართავს მძღოლი პროფესიული თუ ფსიქოლოგიური შეფასების გავლის გარეშე. საგზაო უსაფრთხოების დონეც გასაუმჯობესებელია.

განთავსების საშუალებების ორგანიზებაც მართვია. ნებისმიერ მოქალაქეს შეუძლია შექმნას საკუთარი სასტუმრო, ჰოსტელი, გესტჰაუზი, ა.შ. ერთი მხრივ, ეს შინამეურნეოების შემოსავლის გენერირებას უწყობს ხელს, თუმცა მინიმალური რეგულირების პირობებში, განთავსების საშუალებების ტექნიკური გამართულობა და მომხმარებლის უფლებები არ არის შესაბამის დონეზე უზრუნველყოფილი; არ ხდება სასტუმროების თუ სხვა ტიპის განთავსების საშუალებების სანიტარიული და უსაფრთხოების ნორმების ინსპექტირება, ისევე როგორც არ არის შემუშავებული კატეგორიზაციის ადგილობრივი, ცენტრალური, თუ კერძო (ან ვარსკვლავების მინიჭების) სქემა. მხოლოდ გლობალური ბრენდები, როგორიცაა მერიოტი, რედისონი, ჰოლიდეი ინი და ა.შ., საკუთარ საერთაშორისო ლიცენზირების სტანდარტებს იცავენ, რომლის მიხედვითაც თვითრეგულირება ხდება. სასტუმროების ხარისხის უზრუნველყოფისათვის, სასურველია ერთიანი სერტიფიცირების სქემის არსებობა, რომ მხოლოდ შესაბამისი სტანდარტების განთავსების საშუალებას მიენიჭოს კატეგორია.

ტურისტული გიდების სფეროშიც იგივე სიტუაციაა. ნებისმიერი პიროვნება, რომელიც ერთ-ერთ უცხო ენას ფლობს, შეიძლება წარდგენილ იქნას ტურისტული ჯგუფის გიდად, მიუხედავად პროფესიული კვალიფიკაციისა, აქვეყნის გეოგრაფიის, ისტორიის, ტრადიციებისა თუ სხვადასხვა სპეცი-